

Eesti lainetav ilmastik – kuumamurdained võivad vahelduda järskude külmalainetega

Oleme mereäärne riik, õhusoe tõuseb kord päris subtroopiliste näitajateni, siis langeb nulli lähedale, et nädala pärast jälle kerkida. Täpselt nagu vahel meie elanike meeleolud.

AIN KALLIS
klimatoloog

Ilmastikunähtused

FOTO: Pixabay

Surfi festival Pirita rannas

FOTO: Foto: Priit Simson

Alles paar päeva tagasi olid mere- ja järverannad inimestest tulvil, õhus oli tunda rasvasärinat (ka ultraviolettkiirgus oli suve teise poole kohta kõrge – 7 ühikut), nüüd aga, augusti algul, on käes sügisesed ilmanäitajad. Paarteist soojapügalat tundub hiljutise üle 30kraadise soojuse kõrval õige armetuna. Mõnes supelrannas aga lehivad rohelised lipud – Tartus Anne kanalis on vesi veel 23 kraadi, samas õhk kümme kraadi jahedam!

Ükski aastaag ei kopeeri eelmiste aastate omi. Viimasel aastakümnel on juunikuud olnud pikaajalisest keskmisest ehk normist jahedamad.

Ilmataadi tegemised

Tänavune tegi meile meeldiva üllatuse: esimest korda (vähemalt viimase poolteise sajandi jooksul) mattis kuumalaine Eesti enda alla. Nimetatud kuumalaine saabus siiakanti 5. juunil ja püsis paigal neli päeva. Mis on üldse kuumalaine? Kuumalaineks kutsutakse keskmisest õhutemperatuurist tunduvalt kõrgemate näitudega perioodi.

Rootsis on selleks aeg, kui vähemalt viiel ööpäeval ületab maksimumtemperatuur 25 kraadi, Austraalias Adelaide'is aga kolm päeva üle 40 kraadi. Taanis peab vähemalt pool riigi territooriumist olema kolm päeva 28kraadise palavuse käes. Californias kutsutakse perioodi, kui õhusoojus ületab 38 kraadi vähemalt kolm päeva, kuumatormiks.

Kuumalaine saabub Eestisse siis, kui vähemalt kaks päeva jutti on õhusoe küündinud 30 kraadini. Eriti ohtlikuks tervisele peetakse aga olukorda, kui ööpäeva maksimumtemperatuur püsib 30 kraadi ja kõrgemal vähemalt viie ööpäeva vältel 30% territooriumist (“Eesti ilma riskid”, 2012).

Ükski aastaag ei kopeeri eelmiste aastate omi.

Sellist olukorda on meil ette tulnud ajavahemikul 1961–2018 ainult viiel korral: 2003. aasta juuli lõpul Edela-Eestis ning 2006. aastal ja 2010. aasta juulis Kagu-Eestis, 2014. aastal Lääne-Eestis ja 2018. aastal paljudes piirkondades üle riigi.

Märkimisväärseid soojalaineid maksimumtemperatuuridega mitme päeva jooksul üle 29 kraadi on registreeritud näiteks eelmise sajandi esimesel poolel 1925., 1927., 1932., 1933. ja 1936. aasta juulis.

1927. aasta heinakuul püsisid keskpäevased õhutemperatuurid 30 kraadi lähedal seitse-kaheksa päeva. Nimetatud aasta juulikuu keskmine temperatuur jääb soojuselt Tartu pikas, 1866. aastast algavas vaatlusreas 2010. ja 1914. aasta järel kolmandale kohale.

1933. aastal kirjutati sõnumis “Põud ja 30 kraadi palavust” (Vaba Maa, 11.07.1933): “Ei minu mälestuse päevil pole Eestis soojemaid ilmu nähtud kui praegu. Laupäeval näitas soojamõõtja Pärnus varjus 30 kraadi. Kuhu jäi siis lubatud Poola vihm?”

Eesti kannatab vihma põua tõttu kõige rohkem Tallinna ümbruses. Päril Sahaara algab aga Viru piirilt Tallinna poole. Lausa kõrbenud on Saaremaa. Seal pole viljadest muud loota kui natuke loomatoitu. Kui käesoleval nädalal veel vihmast ilma jääme, siis kaovad pooles Eestis viljad.”

Tegelikult oli eelmise, 1932. aasta suve algus Tartus palju kuumem, rekordiline oli hoopis mainitud 1933. aasta kuivus – vaid 6 mm vihma juunikuus.

Miks Eesti pääses

Mis päästis Eesti tänavusest Lõuna-Euroopas möllanud kuumalainest?

Eesti ilmastik sõltub täielikult välismaistest õhurõhkkondadest, nende asetusest meie suhtes. Tavaliselt annavad meile suviti selgemaid ja kuumemaid ilmasid Venemaal paiknevad antitsüklonid ehk kõrgrõhkkonnad, mis nagu ilmapolitseinikud hoiavad Läänemerelt niiskust toovaid jahedamaid tsükloneid eemale.

Äsja päästis meid karmi Aafrikast pärit kuumuse eest üks antitsüklon (nimeks sakslaste pandud Yvonne).

See rõhkkond asus Põhja-Skandinaavia kohal ja suunas suurema palavuse meist loode poole.

Aitäh, Yvonne!